

دکتر بهمن مقصودلو

گروه فرهنگی: دکتر بهمن مقصودلو، منتقد، روزنامه نگار، نویسنده سینمایی، مستندساز و تهیه کننده سینماست. سردبیری مجلاتی چون «روشنفکر»، «ستاره سینما» و «ویژه تئاتر و سینما» در سالهای دهه پنجاه، ساخت فیلمهای مستندی درباره زندگی چهره های بزرگان

سینما و ادبیات ایران چون «شاملو»، احمد محمود، بهرام بیضایی، هوشنگ کاووسی و... تهیه کنندگی آثاری چون منهن به روایت ارقام «اثر امیر نادری»، «خاموشی دریا» اثر وحید موساییان، «هفت مستخدم» با بازیگری آنتونی کوئین اثر داریوش شکوفنده را در کارنامه دارد. آثار متعددی را نیز تألیف کرده است که اخیراً کتاب «آزادی و عشق در سینما» را منتشر کرده است که زندگی و آثار سه تن از بزرگان سینمای جهان رنوار، افولس و بونوئل را در آن بررسی کرده است. کتاب دیگری نیز آماده چاپ دارد با عنوان «شعر، زندگی و مرگ در سینما» که زندگی هیچکاک، جان فورد و رنوار را بررسی کرده است و دارای مدرک دکترای در رشته «مطالعات سینمایی» از دانشگاههای نیویورک و کلمبیا است. با او درباره آخرین کتاب منتشر شده اش گفت و گویی کرده ایم.

○ آقای مقصودلو! آخرین کتاب شما (آزادی و عشق...) به ۳ فیلمساز برجسته قرن بیستم اختصاص دارد. وجه اشتراک این ۳ کارگردان متفاوت برای حضور در یک کتاب چه بوده است؟

● رنوار، افولس و بونوئل، هر سه از سرکردگان آواره سینمای جهان هستند. هر سه از فرهنگ غنی اروپا برخاسته اند، هر سه از سینمای صامت شروع کرده اند؛ هر سه بر سینمای دنیا تأثیری شگرف گذاشته اند؛ هر سه از سبک و نگرش تقریباً مشابهی برخوردارند، بویژه رنوار و افولس؛ هر سه به سبب ظهور فاشیسم ترک وطن کرده اند و در تبعیدهای اجباری و یا انتخابی و طولانی زندگی کرده اند و بالاخره اینکه هر سه برای آزادی هم جنگیده اند و هم در آثارشان آن را منعکس و متبلور کرده اند.

○ آزادی و عشق، بن مایه اثر سینماگران بزرگ دیگری چون فلینی، آنتونیونی، آندره وایدا و نیز در هالیوود کسانی چون هواردهاگز هم بوده است. آیا بهتر نبود هریک از این کارگردانها را تحت همان عنوان «آزادی و عشق...» در کتابهای کوچکتر و مجزای آورید؟

● البته، آزادی و عشق بن مایه آثار سینماگران بسیاری است، اما همانطور که در سؤال اول توضیح دادم آن سه مؤلف را به سبب وجه مشترک بسیار، انتخاب کردم. هواردهاگز، که بسیار هم مورد علاقه خودم هست، فشار و اختناق فاشیسم را نه دیده بود و نه بر پوست خود حس کرده بود و اصولاً تم فیلم هایش مسائل دیگری بود که من در کتاب بعدی به آن پرداخته ام. به نام شعر، زندگی و مرگ در سینما نگاهی به سینمای جان فورد، هواردهاگز و آلفردهیچکاک. همچنین فلینی و آنتونیونی دوبزرگ دیگر، به نسل بعدی سینما تعلق دارند و شکوفایی شان در کشور خود و پس از سقوط فاشیسم ایتالیاست و پس از جنگ دوم، و این که از سه فیلمساز قبلی تأثیر بسزایی گرفته اند و اما آندره وایدا، اگرچه اکثر فیلم هایش درباره مبارزات سیاسی داخلی لهستان برای نجات از کمونیسم و همبستگی برای آزادی است. اما هیچگاه نتوانست بر سینمای جهان تأثیری بگذارد بلکه تأثیرش محلی و بر سینمای کشور خودش لهستان بوده است. دیگر اینکه البته می توان جزوه های کوچک متعددی در مورد آزادی و عشق در آثار فیلمسازان دیگر منتشر کرد که من ادامه راه را به دیگر همکاران صاحب صلاحیت می سپارم.

○ با توجه به اینکه شما از دانشجویان اندروساریس نظریه پرداز سینمایی و منتقد آمریکایی بوده اید، جالب است که در این کتاب از شیوه های نظری و تئوریک خاص پرهیز کرده اید، چرا؟

● افتخار من شاگردی، دستیاری و دوستی دیرینه با اندروساریس است. کمتر منتقد و سینماشناسی را به ویژگی نگرش های نو و بی بدیل ساریس یافته ام. هر بار که با او صحبت می کنید و یا در کلاسش به دیدن فیلم و بحث درباره اش می نشینید از نحوه دید و تجزیه و تحلیل او هم حیرت می کنید و هم بسیار بهره می گیرید. یک بار سالها قبل در یکی از کلاس های دکترای معرفتی سینمای ایران فیلمهای «یاضامن آهو» و «پ مثل پلیکان» اثر پرویز کیمیاوی را برای او و چند همکلاسی دیگر به نمایش گذاشتم که تحلیل و نگاه او آنچنان نو و محکم و تکان دهنده بود که هیچگاه فراموش نمی کنم. به هر حال من هم سعی کرده ام در این کتاب روش تحلیلی خودم را داشته باشم.

○ در حدود پنجاه صفحه کتاب را به تقطیع «نما به نما»ی برخی سکانس های «توهم بزرگ» و جداول آماری و نمودارهایی در باب مسائل فنی این فیلم اختصاص داده اید. ضرورت اینگونه مباحث در یک اثر غیرآکادمیک و اساساً هدف شما چه بوده است؟

● نمی دانم شما چه کتابی را آکادمیک می دانید؛ چون برخلاف شما من کتاب «آزادی و عشق» را کاملاً آکادمیک می دانم. به ویژه قسمت ژان رنوار را که درباره آزادی است. مخاطب کتاب آزادی و عشق دانشجویان و شیفتگان سینما هستند، اگرچه مخاطب عادی هم می تواند از آن بهره بسیاری ببرد. در بخش نخست که بررسی «توهم بزرگ»، اثر ژان رنوار آمده است و مورد نظر شماست، اثری فوق العاده از یک فیلمساز برجسته از تمام جوانب و زاویه های هنری و تکنیکی بررسی شده است، زندگی، نگرش و سبک فیلمساز و این که فیلم چگونه ساخته شده و سرانجام تحلیل خود فیلم. اما در این رابطه لازم است که زبان تکنیکی فیلم یا به عبارت دیگر زبان سینمایی آن هم تحلیل شود که این همان پنجاه صفحه ای است که به آن اشاره دارید. در این بررسی با تحلیل نما به نما یک فصل از فیلم چه از نظر میزانشن و حرکت دوربین و چه از نظر تدوین با توجه به دیاگرام ها و جداول آماری و نمودارها، دانشجویان به درک بهتری برای دیدن فیلم راهنمایی می شود، تا فقط یک تحلیل ساده از فیلم، شما تا زبان فیلم را نفهمید و آن را به درستی تشخیص ندهید قادر به تحلیل درست و کامل فیلم نخواهید بود. البته من در قسمت دوم کتاب (عشق) دیگر به آن نپرداختم و یک نمونه را کافی دانستم.

○ آخرین فیلم مستند شما تحت عنوان «احمد محمود: نویسنده مردمی»، در حاشیه جشنواره مانهایم آلمان نمایش داده شد؛ پیش از آن نیز به «شاملو» پرداخته بودید، نظر به این که زمینه اصلی کار شما سینماست آیا اثری نیز در حوزه پیشگامان سینمای ایران در قالب مستند در برنامه دارید یا خیر؟

● قبل از فیلم «شاملو: شاعر بزرگ آزادی» در سال ۱۹۷۲ (۱۳۵۱) فیلم «اردشیر محمص و صورتک هایش» را به مدت بیست دقیقه ساختم که در تلویزیون هم در همان سال به نمایش درآمد و در سال ۱۹۹۶ در جشنواره مستند و معتبر لایپزیک هم نمایش داده شد. هنوز هم تنها فیلم مستندی است که درباره این کاریکاتوریست برجسته موجود است. در حقیقت فیلم: «احمد محمود: نویسنده مردمی» سومین کار در زمینه هنرمندان نامی ایران است که ساخته ام و در سال ۲۰۰۴ به جشنواره های جهانی و بازار وارد می شود. در مورد سینمای ایران هم پروژه عظیمی در دست کارگردانی و تهیه با همکاری برادرانم بیژن و بهروز مقصودلو دارم که درباره تاریخ سینمای ایران است و در دو بخش؛ بخش اول ۱۹۷۹-۱۹۰۰ در سال آینده پایان خواهد یافت. تاکنون با نزدیک به یکصد نفر در سراسر جهان و ایران از دست اندرکاران سینمای ایران گفت و گو شده است که این شامل یک فیلم دوساعته و دیگری ده ساعته خواهد بود و تمام گفت و گوها هم در جلد های مختلف به چاپ خواهد رسید. همچنین از داریوش مهرجویی، بهرام بیضایی، ناصر ملک مطیعی، نصرت کریمی، هوشنگ کاووسی، مسعود کیمیایی، ایران درودی (نقاش)، مهرانگیز کار (نویسنده و حقوقدان) و چند تن دیگر به صورت یک ساعته در این سری منتشر خواهد شد.